

במה ללומדי התורה - מודיעין עילית

עומקא דפרשה

המקדש בירושלים

לולב בזה"ז בירושלים

קדושת ירושלים כמקדש

קדושת ירושלים לשילוח

שערי הציון והדעת

חלוקת ירושלים לשבטים

פר' ראה - בענין קדושת ירושלים

ערב ש"ק כ"ו מנחם אב תשע"ג

קדושת ירושלים לענין שילוח מצורעים

לולב בזה"ז בירושלים ובגדרי מע"ש

הרב אלקנה גלעזר

הרב צבי נוימן

תנן בכלים פ"א מ"ז דעיירות מוקפות חומה מקודשות שמצורעין משתלחים משם. וכתב הר"ש דהיינו דוקא במוקפות מימות יהושע בן נון. וכן מבואר בתוס' בערכין לב: (ד"ה וקדשו). וקשה, דבשבעות טז. תניא אבא שאול אומר ב' בצעין היו בהר המשחה תחתונה נתקדשה בכל אלו (במלך ונביא ואורת) והיתה קדושתה גמורה וחברים אוכלים בה קק"ל ומעש"ש. ופירש"י דמימי בית ראשון נתקדשה והוסיפוה על העיר ע"י חומה אחרת. [וכן מוכח שם שלא היתה מעיקרא בכלל העיר, דאיתא שם דעמי הארץ היו נמנעים מלאכול שם מעש"ש]. ובזבחים נה. איתא דאכילת קדשים קלים בכל העיר ילפינן מדכתיב תאכלו במקום טהור, והיינו טהור מלהכנס שם מצורעים. וא"כ חזינן מדאזכיר קק"ל במקום תוספת העיר, דאף מצורעים משתלחים שם, אף שלא היה מקום זה מוקף מימות יהושע בן נון.

ואפשר לתרץ בב' דרכים, הא' דמאי דבעינן חומה מימות יב"נ היינו דוקא בשאר ערי ישראל, אבל בירושלים א"צ לתנאי זה, דאף דשיטת הר"ש שם והתוס' בסנהדרין (מב: ד"ה בית) דכל ערי ישראל יש להם דין מחנה ישראל ודלא כהרמב"ם (פ"ג מביאמ"ק ה"ח), מ"מ יש מקום לחלק ביניהן, דהא חזינן דבמדבר גופא היה שילוח ממחנה ישראל [כדמשמע בפר' נשא דכתיב וישלחו מן המחנה וכן מבואר במנחות צה]. אף שלא היה שם חומה כלל, ובפרט התוס' בברכות (ה: ד"ה הא) כתבו דאין נוהג שילוח מצורעים בזמן שאין היוכל נוהג (כיון שאין נוהג כל דין בתי ע"ח) ובמדבר לא היה יוכל כלל. אלמא צ"ל דבמדבר היה למקום קדושת מחנה ישראל מחמת שהיה סביב למשכן, דומיא דמחנה לויה, ודוקא בערי ישראל סתם אין להם קדושת מחנה ישראל אא"כ יהיו בהם התנאים של בתי ערי חומה. וא"כ לגבי ירושלים י"ל דדמיה למחנה ישראל שבמדבר שאף שאין לה חומה מימות יב"נ תחשב מחנה ישראל וישתלחו משם מצורעים. ולפ"ז עולה חידוש גדול שאף בזמן שאין היוכל נוהג בזה"ז למי"ד קדושת ירושלים לא בטלה, יהיה נוהג שילוח מצורעים מירושלים, ודברי התוס' בברכות הנ"ל קאי דוקא לענין שאר ערי ישראל.

ובאופן אחר י"ל, דאף דבעינן מוקפת חומה מימות יב"נ, מ"מ כל שמוסיפים על העיר, בטל לעיר ומקבל כל דיני העיר אף שמקום זה גופא לא היה מוקף מימות יב"נ, (ואפשר דיש ללמוד מזה אף לענין קריאת מגילה במקום הנוסף על עיר מוקפת חומה מימות יב"נ).

ידועה שיטת הבכורי יעקב בסימן תרנ"ח סק"א דלדעת הרמב"ם פ"ו מבית הבחירה שפסק דקדושת ירושלים לא בטלה ומקריבין אעפ"י שאין בית וגם סובר דלולב דניטל כל ז' במקדש כולל את ירושלים דאף ירושלים נכלל בקרא דלפני ז', א"כ אף בזמן הזה יש חיוב דארייתא ליטול לולב בירושלים כל ז' ימים. ובאור שמח בחידושי לסוכה רפ"ד האריך להוכיח שלא יתכן דבר זה. גם הטורי אבן ר"ה (ל) פשיטא ליה דאף לדעת הרמב"ם אין חיוב כל ז' כמו שביאר בכוונתו שם בהגהות "אמרי ברוך" וכתב שם ב"אמרי ברוך" דאי נימא דס"ל לרמב"ם דחייב ליטול בירושלים בזה"ז היה לו להרמב"ם להביא דין זה כמו שהביא בפ"ו מבית הבחירה דאזכרין מע"ש בזה"ז ומקריבין קרבנות בזה"ז, ומוכח דגם להרמב"ם אין חיוב בזה"ז בירושלים אולם צריך ליישב הכרח הבכורי יעקב הנ"ל.

ונראה דהנה בחידושי מרן רי"ז הלוי בפרשתנו האריך להוכיח דבאכילת מע"ש וקק"ל יש שני דינים חלוקים והוא מדדרשו בספרי "לפני ז' - זה שילה" "במקום אשר יבחר ז' - זה ירושלים". והיינו דהאכילה בירושלים היא משום שזהו המקום הנבחר והוא מקודש בקדושת מחנה ישראל. אמנם אכילה דשילה הוא מחמת דחשיב לפני ז' וכדתנן בסוף זבחים דבזמן שילה קק"ל ומע"ש נאכלין בכל הרואה וס"ל להגר"ז ד"כל הרואה" לא היתה בקדושת מחנה ישראל (ודלא כדעת הקרן אורה זבחים (קטז). ד"כל הרואה" היה בגדר מחנה ישראל, וכן דעת הגר"מ זעמבא בקונטרס אוצר הספרי עמוד צ"ב.) ועיי"ש באורך. ונמצא דיש דין אכילה דמע"ש וקק"ל מדיון לפני ז' אף שאינו במקום המקודש, ויש לדון האם אכילה במקום אשר יבחר ז' בירושלים האם בעינן שיקויים בו גם דין "לפני ז'", או שאף בלא שיקויים בו דין "לפני ז'" יש בו דין אכילה ואף דבדואי ירושלים חשיב "לפני ז'" מ"מ לו יצויר שהמקום יהיה בקדושת מחנה ישראל ולא יהיה בו דין לפני ז' אכתי יש בו דין אכילה וכמו דבדיון "לפני ז'" יש בו דין אכילה אף בלא שמקויים בו דין המקום אשר יבחר ז' ה"ה להיפך.

ונראה להוכיח דבר זה מהא דמכות (יט) וזבחים (ס) דמסתפק ר' ישמעאל הגאון בזה"ז יכול להעלות מע"ש בירושלים ופושט מבכור דכמו דבכור א"א בזה"ז לאוכלו ה"ה מע"ש ומבואר בגמ' דאף אם קדושת הבית לא בטלה מ"מ מספק"ל אי אכל מע"ש והקשו רש"י ותוס' דאי לא בטלה קדושה מה הספק ולמה שלא יוכל להעלות המע"ש וביארו דמ"מ לפני ז' לא מיקרי עיי' היטב בתוד"ה מאי זבחים (ס): בתחילת דבריהם ומבואר דאף אי קדושת הבית לא בטלה מ"מ לא נחשב לפני ז', והסברא בזה דאחר החורבן מה שנוקט לקדושה י"ל דלא בטלה אבל "לפני ז'" זה תלוי במציאות וכיון דהשכינה נסתלקה תו לא היה לפני ז'. ונראה דבזה מבואר היטב מה שלא הביא הרמב"ם דבזה"ז יש נטילת לולב בירושלים דאף דס"ל דקדושת ירושלים לא בטלה וירושלים נכלל במקדש לענין לולב מ"מ הרי לולב תלי רק בדיון "לפני ז'" שהרי חיובו נלמד מהפסוק "ושמחתם לפני ז' שבעת ימים" ואין דינו תלוי כלל בקדושת ירושלים ומקדש משא"כ מע"ש וקק"ל שתלויים גם בדיון קדושת ירושלים וזו לא בטלה אף דבזה"ז לא הוה לפני ז' מ"מ יש בהם דין אכילה ולכן הביא הרמב"ם דין זה בפ"ו מבית הבחירה.

וב'דרך אמונה' להגר"ח קנייבסקי פשיטא ליה בפ"ב ממע"ש סק"א דהאוכל מע"ש בירושלים מברך על אכילת מע"ש, ובביאור ההלכה שם כתב דכמו"כ האוכל קק"ל בירושלים מברך על אכילתו והוכיח כן מהא דסוף פסחים דמברך על אכילת חגיגת י"ד, ולעני"ד יש לדון בדבריו עפ"י המבואר בדברי הגר"ז שהבאנו לעיל להגר"ז האריך להוכיח שם דשני דיני האכילה בקק"ל דלעיל הם חלוקים ביסודם והוא דדין אכילה במקום המקודש הוא דין בחפצא של הקק"ל שקויים בהם האכילה ויאוכלו במקום קדוש והדין הנוסף לאכול לפני ז' כהא ד"כל הרואה" דשילה הוא מצוות אכילה על הגברא. וכעין זה כבר מבואר בבית הלוי ח"ב סי' ז' וח"ג סי' נ"א סק"ג דאכילת קדשים אין בה מצוות אכילה אלא זהו דין קדשים

בענין חלוקת ירושלים לשבטים

הרב יוסף סוקולובסקי

בזבחים דף נג ע"ב קרן מזרחית דרומית [דהמזבח] לא היה לה יסוד מ"ט אמר רבי אלעזר לפי שלא היתה בחלקו של טורף דאמר רב שמואל בר רבי יצחק מזבח אוכל בחלקו של יהודה אמר רב לוי בר שמואל אמר רבי חמא ברבי חנינא רצועה היתה יוצאת מחלקו של יהודה ונכנסת בחלקו של בנימין והיה בנימין הצדיק מצטער עליה בכל יום לנוטלה שני חופף עליו כל היום לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפיזוכן להקב"ה שני ובין כתפיו שכן ע"כ.

ובתוס' שם נא ע"ב בסוה"ד כתבו דכל ההיא סוגיא היא למ"ד (יומא ב) דירושלים נתחלקה לשבטים [דהיינו ליהודה ובנימין], אולם מ"ד דירושלים לא נתחלקה לשבטים פליג אההיא סוגיא דרצועה דלדבריו הלא לא היה לשום שבט חלק מיוחד בירושלים אלא היה שייך לכל ישראל.

המשך בעמ' 4

המשך בעמ' 4

בד' הרמב"ם דקדושת ירושלים קדושת מקדש

הרב צבי גלנין

דעת הרמב"ם בהלכות בית הבחירה פ"ו הט"ז דקדושת מקדש וירושלים לא פקעה גם בזמנה"ז, ובפיה"מ על מתני' דסוכה דף מא א' בראשונה הי' לולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום אחד כתב דמדינה היינו כל א"י מלבד ירושלים, ומשמע דס"ל דמקדש לא"ד אלא הכוונה לכל ירושלים, ועפ"ז חידש הביכורי יעקב (תרנ"ח סק"א) דגם בזמנה"ז יש מצווה ליטול לולב בירושלים כל שבעה כדין נטילה דאוי' דמקדש הנלמדת מקרא דושמחתם לפני אלוקים שבעת ימים, וכן נהגו מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל ומרן הגר"ש אלישיב זצ"ל.

אמנם באחרונים מצינו כמה קושיות על פסק זה, חדא קושיית האגרות משה' (י"ד ח"ד ס"ג) שהק' דלפי הרמב"ם אמאי שנינו בדף מב ב דבזמן ביהמ"ק היו כולם מוליכים את לולביהם להר הבית והיו צריכים ללמד לומר כל מי שמגיע לולבי לידו יהיה שלו במתנה, ולפי הרמב"ם הלא כיון דמקדש הוא ניהו ירושלים למה לא יטלו ולביהם בשאר ביהמ"ק שבירושלים בשופ: והיתה חמורה בעיניו כ"כ קושייתו זו עד שרצה להגיה את דפוסי הרמב"ם. אמנם ברבינו מנוח איתא להדיא כהרמב"ם, וצ"ע.

עוד הק' האמרי ברוך' בהגהות לטו"א ברה"ד דף ל' מסתירת דברי הרמב"ם דהכא משמע ברמב"ם דירושלים דין מקדש לה וכו"ל, ומאי דרך גיסא בהלכותיו וכן בפיה"מ עצמו במתני' דף מב ב' הוא כותב דנטילת לולב כל שבעה היא "במקדש לבדו" ומפורש דירושלים לאו היינו מקדש. ואמנם דרך איתא גם בפיה"מ במס' מע"ש פ"ג מ"ד דירושלים דינה כמקדש, וכן העיר באו"ש בפ"ב ה"ח אף שמשגיג שם אעיקר דינו של הביכור"י, וכל השגתו היא רק בדין נטילת לולב בירושלים להרמב"ם בזמנה"ז יעו"ש, אך עכ"פ צ"ע מעצם סתירת הרמב"ם וכו"ל. ושם בהגהות 'אמרי ברוך' דוסיף להקשות דאם אכן ס"ל לרמב"ם דירושלים דינה כמקדש ממש אמאי לא כתב בעצמו דנוהגת מצווה זו גם בזמנה"ז.

ועל כן נראה להציע ביאור חדש ברמב"ם ליישב כל הנ"ל, דהנה מדברי האחרונים שדברו בהאי ענינא נראה שמבארים דשיטת הרמב"ם דירושלים דינה כמקדש הוא מחמת עצם קדושת ירושלים, והביאור לפי"ז הוא, דס"ל להרמב"ם דסגי לקיום קרא דלפני ה' רק בקדושת ירושלים בלבד וא"צ לה לקדושת מקדש כלל, (ולפי"ז אין בנטילה במקדש שום מעלותא דהרי גם כאשר נוטל במקדש אי"ז מהני אלא כדין נטילה דכל ירושלים) ולפי זה יצאו לדון אם שייכת מצוות הנטילה גם בזמנה"ז דלהרמב"ם קדושת ירושלים לא פקעה או לא, אך הנה נראה לומר בדעת הרמב"ם בדרך אחרת, די"ל דמה דס"ל דדין ירושלים כמקדש לגבי נטילת לולב בה אינו משום דסגי בקדושת ירושלים לבד, אלא י"ל דס"ל באמת דבעינן לה רק לקדושת מקדש, ומה שסובר הרמב"ם דגם בירושלים מהני נטילתה אינו משום דס"ל דסגי בקדושת ירושלים לנטילת לולב דמקדש אלא משום דס"ל דמתקיים קרא דלפני ה' דמקדש גם בנטילה אשר בירושלים, די"ל דכיון דירושלים היא סמוכה לביהמ"ק וע"י העירוב כל ירושלים כד' אמות, ממילא ס"ל להרמב"ם דמתקיימת הנטילה של מקדש גם בירושלים, דנטילת ביהמ"ק אי"צ נטילה בביהמ"ק דווקא דהרי כל ענינה הוא מחמת דרק בנטילה דמקדש מתקיים קרא דלפני ה', והשתא ממילא י"ל דס"ל להרמב"ם דגם במקומות הסמוכים להמקדש עדיין יש קיום לקרא דלפני ה' דמקדש, דכלפי הלפני ה' הו"ל עדיין כאילו נטל במקדש ממש מחמת דסמוכים ונראים, וממילא דרק מפני זה ס"ל דנטילת ירושלים מהני, דיסוד הדבר אינו מפני דסובר דאי"צ יותר מאשר נטילת ירושלים, אלא איפכא דסובר דנטילת ירושלים הרי היא כנטילת מקדש. וכ"כ להדיא בטו"א ברה"ה כ"ט ב', דז"ל: והרמב"ם מפרש במקדש היינו בכל העיר ירושלים וכי' דכיון דיכולה לבא למקדש דהא כל העיר חשובה כד' אמות לענין תחומין חשבינן ליה כאלו באה לשם, עכ"ל.

השתא ממילא א"ש כל הקושיות דלעיל, דל"ק קושיית האגרות"מ אמאי באו למקדש דהוי יכולים ליטול בכל ביהמ"ק שבירושלים, דלפמשנ"ת דגם נטילת ירושלים אינה מהני בפ"ע אלא רק מחמת דנטילתה מקרי נטילת מקדש מחמת דסמוכה ונראית א"כ בע"כ דהיא דאפשר לא סמכינן על סמוכה ונראית אלא בעינן מקדש ממש ולהכי היו באין דווקא להר הבית עם כל הטורח שבדבר.

עוד יתורץ עפ"ז הערת האמרי ברוך' בסתירת דברי הרמב"ם, די"ל דהאמנם דלענין דינא ס"ל דגם נטילת ירושלים הרי היא כנטילה דמקדש אך וודאי דיסוד הדין נובע רק מכח מה דנטילתה של ירושלים הרי היא כאילו נטל במקדש ולהכי ע"כ הוצרך לבאר דאין דין זה שייך אלא במקדש לבדו כדי לומר לך דגם נטילת ירושלים דמהני היינו דווקא מכח דין המקדש ואינה משום עצם דינה בעצמותה.

השתא לפי כל זה הי' ראוי לומר דכ"ז שייך רק אם איכא מקדש דדיו לבא מן הדין להיות כנידון, דהרי אם ליכא מקדש אז גם אם נטילת ירושלים היא כאילו בא למקדש מ"מ כיון דליכא מקדש ממילא דגם נטילת ירושלים אינה כלום, ואי נימא הכי א"כ כל דברי הביכור"י דשייך נטילת לולב כל שבעה בירושלים בזמנה"ז אליבא דהרמב"ם נפלו בבירא, דהא לפמשנ"ת הא בזמנה"ז דליכא מקדש וא"כ בטלה גם נטילת ירושלים דתליא במקדש וכו"ל.

המקדש בירושלים - מרכז הבריאה

הרב אברהם וינברג

העולם בו מתגלה כבוד ה' הוא עולם שלם בכל ענייניו - בכלליו ובפרטיו. המרכז של העולם הוא נקודת כבוד ה', מרכז הכבוד שבו ומרכז הכובד שלו. סביב נקודה ראשונית זו, התגבשה צורתו הכדורית המוכרת לנו. הצורה הכדורית, היא הצורה המושלמת ביותר מכל שאר הצורות. מרכז אחד, ממנו מתפשטת ההשפעה והמרחב לכל צדדיו באופן שווה ומושלם. לכן נברא העולם כשהוא עגול, כדורי, מושלם. כלשונו של רבי חיים ויטאל זצ"ל "ונועד בחכמת השיעור שאין תמונה כל כך שווה כמו תמונת העיגול... שהוא שווה בכל מידותיו". (ע"ח א.ב. מלבי"ם איוב לח,ד-ו,לח, יחזקאל א.יח. ליקוטי אמרים טז). נקודה זו נקראת אבן-השתיה: "כשברא הקב"ה את עולמו, כילוד אשה בראו. מה ילוד אשה מתחיל בטבורו ומותח לכאן ולכאן לארבעה צדדין. כך התחיל הקב"ה לבראות את עולמו מאבן-שתיה תחילה וממנה הושתת העולם. ולמה נקרא שמה 'אבן-שתיה' מפני שממנה התחיל הקב"ה לברוא את עולמו. וברא בית המקדש למעלה שנאמר: 'מכון לשבתך פעלת ה' את תקרא מכון אלא 'מכון לשבתך' כנגד כסא הכבוד (תנחומא פקודי ג). אבל-השתיה שבקודש הקדשים, יוצאת ההשפעה ומתרחבת אל בית המקדש. הר הבית, העיר ירושלים, ארץ ישראל וממנה אל העולם כולו. למרכז הבריאה קוראת התורה 'מקום' - **בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֶלְקֵינוּ** בו (ראה יב"ח) 'והיכן [הוא המקום ש]בחר - בירושלים. (תנחומא אח"מ ז). כנאמר בפרשת העקידה: **וַיִּבֶן אֶת הַמִּקְדָּשׁ מִרְחֹק... וַיִּקְרָא אֶבְרָהָם שֵׁם הַמִּקְדָּשׁ הַהוּא - ה' יִרְאֶה (בראשית כב,ד-ז).** כך נאמר ביעקב כשבא שמה: **וַיִּפְגַע בְּמָקוֹם... וַיִּקַּח מֵאֲבָגֵי הַמִּקְדָּשׁ וַיִּשְׁפֹּם מִרְאֲשֵׁתָיו וַיִּשְׁבַּב בְּמָקוֹם הַהוּא (בראשית כח,יא) פירש רש"י: ויפגע במקום - לא הזכיר הכתוב באיזה 'מקום', אלא ב'מקום' הנזכר במקום אחר - הוא הר המוריה, שנאמר בו וַיִּבֶן אֶת הַמִּקְדָּשׁ מִרְחֹק (שם).**

את האבן הניסית שהיתה למראשותיו הציב יעקב מעל המקום בו הושתתה אבן-השתיה הראשונית, והקב"ה חיבר אותה לשם. 'מה עשה הקב"ה? נטל רגל ימינו, והטביע את האבן עד עמקי תהומות, ועשה אותה סניף לארץ, כאדם שהוא נותן סניף לכיפה. לפיכך נקראת: **אבן שתיה - ששם הוא טבור הארץ.** ומשם נפתחה הארץ, ועליה היכל ה' עומד' (רמב"ן מפרד"א ל"ה, ראה רד"ל). מנקודת אבן השתיה מתרחבת ההשפעה למעגלותיה. 'מְצִיּוֹן מְכֻלָּל יִפִּי אֶלְהִים הוֹפִיעַ (תהילים נב). ארץ ישראל יושבת באמצעותו של עולם, וירושלים באמצעותה של א"י, ובית המקדש באמצע ירושלים, וההיכל באמצע בית המקדש, והארון באמצע ההיכל, ואבן-שתיה לפני הארון, שממנה נשתת העולם" (תנחומא קדושים י. רמב"ן בהקדמה).

ביטוי מיוחד למעגל המציאות הרוחנית והגשמית היה בישיבת הסנהדרין, היושבים בלשכת הגזית ללמד את תורת ה' ממקדשו. ביטוי זה היה בצורת ישיבתם כחצי גורן עגולה. במשנה מבואר טעם משפטי כפשוטו: "סנהדרין היתה כחצי גורן עגולה, כדי שיהיו רואין זה את זה". בגמרא מבואר המקור רוחני לישיבה בעיגול, ביטוי להיתום בנקודת טבור העולם, בנקודת האמצע של חיי האדם והעולם. "סנהדרין, יושבת בטיבורו של עולם, מגינה על כל העולם כולו, ודומה לסהר" (סנהדרין לוב), עוד אמרו: "מה הטבור הזה נתון באמצע של אדם כך היתה סנהדרין יושבת בירושלים, שירושלים היא אמצעותו של עולם". (פסיקתא רבתי כי תשא).

יש להתבונן במעמד אחד ומיוחד, בו ישבו הסנהדרין בצורת עיגול מושלמת. במעמד עיבור השנה היה שילוב בין החישוב השכלי האנושי של עונת השנה, לבין ההסכמה ממרום שבהא והתגלתה לחכמים שבמעמד זה. "ועושין כמין **גורן עגולה.** ויושבין הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, ונותנין את פניהם למטה בארץ ועומדין ופורשין את כפיהן לפני אביהן שבשמים, וראש ישיבה מזכיר את השם, ושומעין בת קול שצווחת ואומרת בלשון הזה, 'זיאמר ה' אל משה ואל אהרן לאמר החדש הזה לכם ראש חדשים, ראשון הוא לכם לחדשי השנה" (פדר"א ת.ח רד"ל). זו מעלה מחודשת באיכויות ההשפעה הבאה מבית המקדש נמצאת בירושלים, וממנה גם בנחלת שבט יהודה שהיא בחלקו. על כן, יש לקבוע שם את מעמד עיבור השנים: אין מעברין את השנים אלא ביהודה ואם עיברה בגליל מעוברת... אמר קרא: לְשָׁכְנוּ תִדְרְשׁוּ וּבָאֵת שְׁמָהּ - כל דרישה שאתה דורש, לא יהיו אלא בשְׁכְנוּ של מקום. מפרש רש"י: אין מעברין את השנה אלא - בבית דין הקבוע ביהודה. שְׁכְנוּ של מקום - ירושלים, והוא ביהודה (סנהדרין יא.ב). כי מעמד עיבור השנה נחשב כ'דרישת השם', כשאיפתם לזכות שם בהשראת השכינה. שהרי כל נדשותו של המקום, קדושת ההר והעיר, באה בזכות אותה דרישה. כך אמרו חז"ל, שעלינו לדרשו, ורק אחר כך תבא ההארה משמים, כשיבוא נביא ויורה לנו שאכן בחירתנו נכונה היתה והמקום ראוי לבנות עליו בית המקדש ומזבח. "כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלהיכם מכל שבטיכם - דרוש על פי נביא. יכול תמתין עד שיאמר לך נביא, תלמוד לומר: לְשָׁכְנוּ תִדְרְשׁוּ וּבָאֵת שְׁמָהּ - דרוש ומצא ואחר כך יאמר לך נביא. (ספרי). זו היא המצווה לְשָׁכְנוּ תִדְרְשׁוּ - שתלכו לו מארץ מרחקים ותשאלו, אנה דרך בית השם! ותאמרו איש אל רעהו 'לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלקי' יעקב' (רמב"ן ראה יב.ה).

פער הליון

קדושת המקום

ירושלים היא "המקום אשר יבחר ה' " (ראה יביא) כדאי בספרי כאן. וכתב בפר' ויצא "וירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים". ואי בפדר"א (פל"ה) השכים יעקב בפחד גדול ואמר ביתו של הקב"ה במקום הזה, שנאמר וירא ויאמר מה נורא המקום הזה. מכאן אתה למד **שכל המתפלל במקום הזה בירושלים כאילו התפלל לפני כסא הכבוד ששער השמים שם הוא** ופתח פתוח לשמוע תפלה שנאמר וזה שער השמים.

ועי' ברמב"ם הל' בית הבחירה פ"ו הט"ז שקדושת ירושלים והמקדש היא מפני השכינה. (ועי' בפ"י המלבי"ם יחזקאל ד,א).

ואי בתנחומא (קדושים י) ארץ ישראל יושבת באמצעיותו של עולם, וירושלים באמצעיתה של אר"י, וביהמ"ק באמצע ירושלים וכו'. ועי' בס' הברית (ח"א מא"ט פט"ז) בכיור הענין. וכ' הבנין יהושע (באדר"נ פ"ב מ"ח) בטעם שאין ממזר נכנס לירושלים כל עיקר, דאע"פ דאיתא בהוריות (יב) שממזר ת"ח קודם לכהן עם הארץ, מ"מ קדושת ירושלים אינה סובלת אותו, דהקדושה כ"כ גדולה שמי שאינו מיוחס כגון ממזר לא יכול להיות לו ישיבה בירושלים.

כנגד ירושלים של מעלה

אי בתנחומא (פקודי א') ירושלים של מטה מכוונת כנגד ירושלים של מעלה. (ועי' תענית ה.). ועי' במקנה (קידושין ע): דעיקר החיבור ויחוד שמו ית' על ישראל, הוא בירושלים של מעלה, ומשם משרה שכירתו בירושלים של מטה המכוון כנגדו.

וכ' האלשיך (דברים יב,ה) לפרש הפס' "נבואה למשכנותיו" שעניינו נבואה כאחד לשני משכנותיו, שבבואנו לשל מטה יחשב לנו כבאים בשל מעלה. ופי' בזה גם הפס' "ירושלים הבנויה כעיר שחבורה לה יחידיו", שהן מחוברות והבא לשל מטה נחשב כבא אל של מעלה. ונרמז גם בפס' "עומדות היו רגלינו בשערך ירושלים", שערך בלשון רבים שהוא בשני שערים של מטה ושל מעלה כאחד, "כי איכות העליונה נשפעת בתחתונה".

ובדרשות רבי בצלאל אשכנזי (תענית) ביאר שירושלים של מטה צוה הקב"ה לבנותה להיות מקום לעבוד הקב"ה בקרבנות ותפלות, ומקום דווי ותשובה לחוטאים. ומשם תצא חכמה ומוסר להשיג שלמות הנפש שתדבק בנפש העליון. וירושלים של מעלה הוא הבית וההתבודדות וההתדבקות הבנוי לאדם השלם בשמים, והיות נפשות נצחיות צורות בצרור החיים.

ועי' כלי יקר (לך לך יג,ז), שע"י שמכוון כנגד ביהמ"ק של מעלה, כל המסתכל במקום הקדוש ההוא מיד נתלבש רוח טהרה וקדושה.

קדושת ירושלים בזה"ז

אי בתנחומא (וישלוט ח) שאפילו אחר החורבן עיקר שכינה שרויה שם, ועי' רמב"ם (בית הבחירה וטז) ותשב"ץ (ח"ג סי' רא) שכ' דקדושת המקדש [המזבח- תשבץ] וירושלים היא מפני השכינה ושכינה אינה בטילה, ולכן אף דקדושת א"י בטלה, קדושת ירושלים לא בטלה. ובפ"י הרוקח לשה"ש כ' עה"פ ומדברך נאוה (ג,ד), "אפילו כשירושלים שממה כמדבר, אפ"ה נאוה הוא ואין הקדושה זזה משם". ועי' בנין ציון ח"א סי' ב.

ונפק"מ גם לגבי דיני ירושלים, דהיינו י' דברים שנאמרו בירושלים, דמשמע בראשונים שהם מצד קדושת ירושלים (עי' לק). ושי' הכפתור ופרח (פ"ו) שחלקן נוהגות בזה"ז, וכ' שאסור גם בזה"ז לנטוע עצים וגוונות בירושלים, ולכן דקל הגדל בירושלים לולבו פסול דהו"ל מצוה הבאה בעבירה. ועי' רדב"ז (ח"ב תרלג) דפליג.

ועי' חת"ס בתשרי (יו"ד רלד) דפשוט שיש **מצוה בישיבה בירושלים** יותר משאר אר"י. ובדרשותיו (ח"ב דף שצ) כ' על רעידת האדמה שהיתה בצפת שהיא מקנאת ירושלים. "כי שם שער השמים, עיר שחבורה לה יחידיו. שם הר המוריה עקידת יצחק, שם שכב יעקב וחלם לו סולם, שם הר בית ה' ותל שכל עליו פיות פונים, ולא זהה שכינה מכותל מערב. והנה נשכחה לגמרי זה מקרוב מאה שנים... שמו פניהם אלא לצפת וטריה, וירושלים נשכחה לגמרי, והורד מכבוד המקום".

וכ' התשב"ץ (ח"ג סוס"י רא) שעדיין נשאר מהניסים שהיו בירושלים שלא אמר אדם לחברו צר לי המקום, כי ביהכ"נ שבירושלים מתמלא בחג השבועות יותר מג' מאות איש נוספים, וכולם נכנסים שם ויושבים רווחים, **כי עדיין היא בקדושתה, וזה סימן גאולה שלישית.**

ועי' כלי יקר (לך לך יג,ז) שהתועלת הרוחנית ממקום המקדש היא אף כשביהמ"ק שלמטה אינו בבנינו מ"מ הביהמ"ק שלמעלה המכוון נגדו נצחי לא יסור לעולם, ובכל זמן יורד ממנו השפע "ומטעם זה שלמים וכן רבים נכספה נפשם לעמוד במקום הקדוש ההוא כי רצו את אבניה".

דיני ירושלים

בב"ק פב: עשרה דברים נאמרו בירושלים אין הבית חלוט בה ואינה מביאה עגלה ערופה ואינה נעשית עיר הנדחת ואינה מטמאה בנגעים ואין מוציאין בה זיזין וזוטראות ואין עושין בה אשפתות ואין עושין בה כבשונות ואין עושין בה גנות ופרדסות וכו' ואין מגדלין בה תרנגולין ואין מלינין בה את המת. ועי"ש הטעמים בגמ' משום שלא נתחלקה לשבטים, ויש מהם מפני עולי רגלים.

והרמב"ם הביא דינים אלו בהלכות בית הבחירה בתוך סדר עשר קדושות שבארץ ישראל, ומשמע שהם משום קדושת ירושלים. וכ"מ ברדב"ז (ח"ב תרל"ג) שקרא להם **"עשר קדושות** שיש בירושלים", וגם תלה את קיומן בקדושת ירושלים דמפני שפסק הרמב"ם דאיכא קדושת ירושלים גם בזמן הזה, צריך לנהוג בה כל הדינים הללו. וכע"ז כ' הכפתור ופרח (פ"ו ד"ה תוספתא) "ומסתברא שמאלו הקדושות קצתם נוהגות שם היום".

פער הדעת

שם ירושלים

כי ירושלים שם העצמי הוא 'שלם', כמ"ש "ומלכי צדק מלך שלם" ותרגם אונקלוס מלכא דירושלים, ואברהם קרא אותה יראה שהקב"ה רואה דרך שם כל מעללי גבר ומצעדיו... הגר"א (פי' לשה"ש ז,א)

במדרש (ב"ר נוטז) שם קרא אותה שלם וכו' אברהם קרא אותה יראה וכו' הריני קורא אותה ירושלים. הענין דשם עיקר עבודתו היתה בתיקון המדות, שזו היתה שחיתות דור המבול [וגם בתיבה פרנס את כל הנבראים]. ועי"ז נמורה "שלם", שכל המין האנושי הוא כאדם אחד, וכל אחד נצרך לחברו, מושפע ומשפיע. אבל אברהם עיקר עבודתו היתה בחכמה להתווכח עם הטועים, וחקר בשכלו שיש ה' אחד משגיח על הכל. (ע"כ קיצור הדברים).

והנה ירושלים בנויה על ב' הדברים, היינו לזכך המושכלות שעיקרן במוח, ולתקן ולקטש המדות שעיקרן בלב. [וזהו בכלל מאחז"ל לעולם יכנס אדם ב' פתחים ואח"כ יתפלל, זהו המוח והלב.] ולכן ירושלים כלילת יופי משוש לכל הארץ, ושם עלו שבטים להודות לשם ה'. כי המדות והמושכלות, שניהם נזדככו ונטהרו בירושלים, ולכן קרא אותה ירושלים על שם ב' הפעולות... ולכן נקרא ירושלים יראה, על שם טהרת המושכלות, ושלם על הזדככות התכונות והמדות, אשר על זה נאמר כלילת יופי.

משך חכמה (פרי וירא כב,יד)

הפירוש ירושלם הוא מקום המקדש, ואעפ"י שבגמ' ערכין פרק המוכר שדהו העלו תרתי ירושלם הוא, סתם ירושלם הנזכרת בכל מקום היא זאת הידועה היום. וגם העכו"ם קורין אותה ירושלם בצי"רי הלמ"ד בלשון תרגום, כי כן שמה מורכב מה' יראה שקראה אברהם ומן שלם שקראה שם בן נח, שנאמר ומלכי צדק מלך שלם. ואנו קורין אותה ירושל"ם ל שון שנים, כי ירושלם של מטה כנגד ירושלם של מעלה, כמו שנזכר בראשון מתענית...

מגן אבות לרשב"ץ (אבות פ"א על המש' יוסי בן יוחנן איש ירושלם)

...מקדש של מטה כנגד של מעלה...וכן כתיב (מ"א ח) "בנה בניתי בית זבול לך" בית מכוון כנגד זבול, ופסוק מלא מצינו (תהלים קכב) "ירושלים הבנויה כעיר שחבורה לה יחידיו". וזהו סוד הלשון בשם ירושלים, המורה על שנים כלשון עינים ואוזנים וכו"ו...ב.

רבנו בחיי (פרי חוקת יט,ז)

...אבל הפשט הוא מלשון אותה ששנו חכמים ולבש הכהן מדו בד, כמדתו, שלא יהיו בגדיה מצומצמין ולא מרושלין. אף כאן ירושלם, מקום שתמיד יהיה **מרושל** ועודף נמתח והולך, בהיותה רבתי עם ועתידה שתתרחב עד דמשק. והריבוי, לירושלים של מעלה כמוה.

הרמ"ע מפאנו (מא' מאה קשיטה צ"ט)

נראה לי שנקרא ירושלים על שם שהיא ירושה לישראל לעולם, ואע"פ שעכשיו בגלות מסורה ביד גויים, סוף סוף עתיד הירושה לחזור לבעליה, וזהו ירושלים לשון ירושה. גם נוטריקון של ירושלים: ירושה לביני יידידי מלך, שהם ישראל בנים יידידים לממ"ה הקב"ה. וירושלים הוא מלא יו"ד שאחר הלמ"ד, שעתה חסר לפי שהיו"ד המורה על תיבת יידידים, עכשיו בגלות חסר, כי אינו ניכר יידידותו עמנו. והוא רמז נכון.

מדרש תלפיות (אות י ענף ירושלם)

שלם ויראה בסוד דו"נ. שלם-לבנה, יראה - האור, פרץ זרח [עי' בי הגר"א מ"א זכא - פרץ זורח- חמה ולבנה], אורים ותומים.

ביאור הגר"א ישעיה א,א [בהגה]

ונקרא המקום ה' יראה על שם שכל הרואה המקום הקדוש ההוא בראיה לחוד קני שלמות נפשו ונתלבש ברוח קדושה וטהרה כי מלך ביפיו תחזינה עיניו...

כלי יקר (ואתחנן גכה)

